

Hogyan látja az író a lektor munkáját?

Mióta könyvkiadó van, általában mindig akad valaki, aki könyvnyomtatás előtt elolvassa a kéziratot s véleményt mond róla: érdemes vagy méltatlan a kiadásra. A kapitalizmusban rendszerint olyan mellékszövege is van ennek, hogy „üzlet-é vagy sem egy kézirat kiadása. A felszabadulás előtt is voltak nálunk lektorok, de túlsok eszmei igényekkel nem léptek fel. Három éve mesélte el Szabó Pál egy konferencián, hogy ő bizony felszabadulásunk előtt jónéhány könyvét úgy írta meg s úgy látta meg nyomtatásban, hogy lektorral nem is találkozott. »Süket volt a levegő körülöttem« — emlékezett vissza erre az időre s az az egyetlen lektor is, aki szóba állt vele, mindössze annyi »eszmei támogatást« adott neki, hogy »ugyan ne bántsa már azt a közözöttályt, úgymint bántják eleget«. Ennyit kapott a múltban... A jellemről viszont azt mondta: felemelő érzés azt tudni, hogy lelkiismeretes, becsületos, hozzáértő és kommunista lektor olvassa el kéziratát s őszinte segíteni akarással mondja el észrevételeit, tanácsait. Az Új Föld megírásánál tapasztalta ezt Szabó Pál, mikor a közel ezer oldalas kéziratból 51 oldalas véleményt kapott és ennek nyomán, írói önértékelését is hajlítva, lényegesen megjavította regényét.

Természetesen, ahány író, amennyi lektorral kerül össze, annyiféleképpen alakul kapcsolatuk, együttműködésük. Szabó Pál *Új Föld* című regényén sokat és szívesen javított lektorai tanácsára, viszont már a *Hajdu Klári* felett jócskán vitáztak egy másik lektorral. Pár éve még akadt olyan lektor, aki jól ismerte egy, azóta második kiadásra kerülő regény érényeit, mégsem ajánlotta kiadásra — bizonyos »meggondolások« alapján. Viszont az is előfordult, hogy a lektorok látták a — később nagy port felvert — regény eszmei és művészi gyengéit, de nem szóltak az íróknak s a regény kijavítható hibáival együtt jelent meg, egyszerűen azért, mert *túlságosan is tisztelték az írókat*... A fiatalok legtöbbje olyan témát és úgy szeretne megírni, ahogy előtte még senki (természetes írói szándék ez) s éppen saját koráról; nem egy lektor igen »elgondolkozik« ilyenkor s ennek következtében az első könyvkiadással jelentkező indúció írók elbeszéléskötetei, az antológiák, olyan *középszerű*, kizárólag a járt úton mozgó művekkel telnek meg, melyekkel »biztosan nem lesz semmi baj«. A *lektori óvatosság* különösen éles módon nyilvánított meg a drámai lektoroknál, a *dramaturgoknál*, ezek »műhelyében« nem ritka az az eset, hogy egy drámai szerzővel *tucat* változatot készíttetnek min-

denféle, s tegyük hozzá: a közvetlen napi szempontok alapján. Nemcsak a drámaírók, a prózai szerzők is mesélhetnének az óvatosságnak olyan megnyilvánulásairól is, amilyenre példát Zelinszkij is idéz *Osztrovszkij* esetében: hogyan operáltak ki egy-egy figurájukat, eseményzálukat a »fekete-fehér ábrázolás« bajt nem okozó módszerében bízó lektorok. Az ilyen *sebeszi*, ne resteljük ma már bevállani: a hályogot operáló gyógykovács esetére emlékeztető »gondolkodás« évekre visszavetette nem is oly régen egy-egy dráma vagy regény nyilvánosságra jutását. Az eszmei tisztázás fontos elvét gyakran nem követte a *művészi igényességre serkentés*. *Fábián Zoltán* *Utak* című elbeszéléseinek eszmei tisztázásával például sokat segített a lektor, ám megállt a félúton: a megtalált helyes befejezés művészi megformálásánál megelégedett az elsiertt megoldással. Hogy a magam tapasztalataiból is idézzek: ugyanazon lektor, aki első kötetem összeállításánál rá akart beszélni egy olyan novella megírására, melytől riadtan húzódoztam sematikus s tanító költemény jellege miatt, hónapok múltán *Jóreménység* című hosszabb elbeszélésem előkészítése során nagy megérzéssel s mondhatom: *alkotói hevülettel* segített, hogy ez a legnagyobb nehézségeket feltáró írás tetterre, kommunista helytállásra mozgósító hatását elérje. Egy szó mint száz: *ahány mű, annyiféle képpen alakul hát a lektor és író kapcsolata*.

Soktáig lehetne példálózni. Inkább ideírom, milyennek gondolom a lektor, aki gondoljaiban veszi az író drága gyermekét, a kéziratot. Mindenestre olyan »hivatalos olvasóval« ülök szívesen szemközt a tárgyalóasztalnál, akiről tudom, hogy eszmeileg biztosan tudja a marxizmus-leninizmust önállóan alkalmazni s éppen anynyira otthon van mondjuk a diósgyőri munkások, a hódmezővásárhelyi tanyasi parasztok, a Kossuth klub értelmiséginek életében, mint az író s amellett ízlését, mérlegelő képességét a világegyetem magyar irodalom javán fejlesztette. E három dicséretes, de alapvetően szükséges jó tulajdonság mellett igen lényeges még a *megértő türelem* is, lévén nem mind-egyik író a marxizmus tanszéki előadója s nem Balzac, Móricz vagy Solohov tökélyével alkot. Ezzel a tulajdonsággal karófogvást jár az is, hogy az általam szerezett lektor *rendkívül fogékony az új iránt*. Ebből eredően tud *lelkesezni* s az okos lelkesedés mellett ki is *mer* állni, jól tudván azt, hogy az új, szokatlan megoldású, hangvételű, első olvasásra meghökkenítő művek közül kerülnek ki általában a remekművek. (Hiszen az új remek sosem